

Knivsta kommun

knivsta@knivsta.se

Rektor Johanna Lindqvist

Johanna.lindqvist@knivsta.se

Återkoppling

---

efter kvalitetsgranskning av undervisningen i Idrott och hälsa i
Thunmanskolan

Inledning

Återkopplingen syftar till att vara ett stöd för skolans arbete med att utveckla undervisningen i idrott och hälsa. I återkopplingen anges de utvecklingsområden som Skolinspektionen bedömer vara relevanta för att förbättra undervisningen i idrott och hälsa vid Thunmanskolan. Återkopplingen grundar sig på ett verksamhetsbesök som Skolinspektionen genomförde den 14 och den 15 februari 2018. Vid besöket genomfördes fem lektionsobservationer samt intervjuer med rektor, tre idrottslärare, och 21 elever i årskurs 7 till 9.

Ett flertal bestämmelser i skollagen relaterar till undervisningen och i läroplanens inledande kapitel anges skolans värdegrund och uppdrag samt de mål och riktlinjer som ska styra skolans arbete¹. I kursplanen för ämnet idrott och hälsa anges ämnets syfte, det centrala innehållet samt kunskapskrav för de olika betygen. Granskningen ska med stöd av gällande författningar och aktuell forskning² undersöka om elever i grundskolans årskurs 7 till 9 får en undervisning i ämnet idrott och hälsa av god kvalitet. För att bedöma detta undersöks i vilken utsträckning undervisningen i idrott och hälsa planeras och bedrivs utifrån kursplanen. Vidare granskas undervisningen utifrån allmändidaktiska kvaliteter.

Fakta om Thunmanskolan

Thunmanskolan är en kommunal skola i Knivsta kommun och har drygt 350 elever i årskurserna 7-9. Skolans lärare är organiserade i tre arbetslag, och det finns tre lärare som ansvarar för undervisningen i ämnet idrott och hälsa.

Undervisningen i idrott och hälsa i Thunmanskolan

Planering och genomförande av undervisningen

Skolinspektionen bedömer att kvalitén behöver utvecklas när det gäller att planera och genomföra undervisningen så att samtliga kunskapsområden ges ett sådant utrymme att eleverna erbjuds goda möjligheter att utveckla samtliga förmågor som ingår i ämnet. Granskningen visar att det i planeringen och genomförandet av undervisningen inte finns några återkommande aktiviteter som innebär att eleverna får träna sig i att genomföra och anpassa utevistelser och friluftsliv efter olika förhållanden och miljöer. Vidare framgår att det finns elever som inte deltar i undervisningen och därför inte alltid ges möjlighet att utveckla de ämnesspecifika förmågorna.

Av underlag i form av ämnesplaneringar som Skolinspektionen tagit del av framgår att undervisningen omfattar samtliga tre kunskapsområden, men att det inom området friluftsliv och utevistelse inte finns inplanerade lektioner för några av de innehållspunkter som kursplanen anger under detta område. Detta gäller hur olika friluftaktiviteter kan planeras, organiseras och genomföras. I intervjuer med lärare berättar de att varje lärare

---

¹ För granskningens författningsstöd, se bilaga 1

² Skolinspektionen (2012b). Framgång i undervisning. En sammanställning av forskningsresultat som stöd för granskning på vetenskaplig grund i skolan.

planerar sin undervisning utifrån läroplanens centrala innehåll och kunskapskrav. Vissa moment såsom orientering och friluftsdagar planerar lärarna emellertid tillsammans.

Elever berättar att i årskurs 7 har det tidigare genomförts en friluftsdag som är gemensam för hela årskursen där aktiviteter såsom att träna på att bygga vindskydd i skogen, använda stormkök och koka barr-te ingått. Enligt eleverna har någon liknande aktivitet inte gjorts därefter. Nuvarande elever i årskurs 7 har ännu inte gjort denna aktivitet men uppger att de tror att det ska komma framåt vårkanten. Lärare säger att detta moment genomförs i början av terminen i årskurs 7. Lärare och elever ger exempel på andra utomhusaktiviteter som genomförs såsom orientering, löpning i elljusspår samt friidrott. Lärare tillägger även att elever i årskurs 9 tränar på säkerhet på is i ishall. Enligt några elever i årskurs 9 har de inte behandlat området allemansrätt eftersom de bytt lärare flera gånger och därför har allt inte hunnits med.

Flera elever säger att det finns en variation mellan olika innehåll i det de gör på lektionerna och att lärare fokuserar på ett visst område några lektioner, för att därefter byta område. Eleverna ger exempel på lektionsinnehåll som kan placeras in under områdena rörelse samt hälsa och livsstil. Några elever säger emellertid att det är mycket bollsport och tävlingsinslag på lektionerna och att de önskar mer variation. I planeringen är några lektioner "tomma" vilket innebär att eleverna får välja innehåll och eleverna uppger att det ofta blir bollsport med tävlingsinslag även vid dessa lektioner.

Rektor uppger i intervju att hon tar del av lärarnas planeringar såsom exempelvis upplägget för uteverksamheten i de olika årskurserna, och bedömer att planeringen är bra men ser samtidigt att de behöver titta vidare på huruvida eleverna ges möjlighet till att träna på rätt förmågor i de olika momenten.

Undervisningens allmändidaktiska kvaliteter

Skolinspektionen bedömer att det finns flera aspekter av undervisningens allmändidaktiska kvaliteter som behöver utvecklas. Granskningen visar att lärandemiljön överlag upplevs vara trygg och att eleverna kan delta i undervisningen utan att störas av sina kamrater dock finns det tillfällen då undervisningen inte präglas av respektfullt bemötande elever emellan och att lärare inte alltid ingriper vid sådana situationer. Granskningen visar också att det finns elever som inte ges stöd och uppmuntran att delta i undervisningen och att lektionsinnehållet inte anpassas utifrån elevernas ålder och kunskapsnivå. Vidare framgår att målen för undervisningen inte är tydliga för alla elever och att lärarna inte systematiskt ger eleverna återkoppling på sina arbetsinsatser. Av observationer och av intervjuer framgår vidare att undervisningens innehåll och genomförande till stor del har ett aktivitets- och färdighetsfokus medan ämnets kunskapsdelar får ett mindre utrymme. Slutligen visar granskningen att undervisningen behöver utvecklas vad gäller elevernas möjlighet att gemensamt och tillsammans med läraren diskutera och reflektera över sin arbetsinsats och kunskapsutveckling.

Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö

Vid merparten av de lektioner som Skolinspektionen observerat är lärandemiljön sådan att eleverna kan ta del av de instruktioner som ges samt att eleverna kan delta i lektionens olika delar utan att störas av sina kamrater. Skolinspektionen ser att elever visar respekt för

varandra och är hjälpsamma gentemot varandra i undervisningen men det finns också exempel på hur elever i lek- och tävlingsmoment använder svordomar, fäller nedsättande kommentarer och utför kränkande handlingar gentemot andra elever. Skolinspektionen ser något exempel när läraren griper in men det förekommer även flera tillfällen när läraren inte ingriper när elever fäller nedsättande kommentarer mot varandra.

Elever som intervjuats uppger att det överlag är studiero på lektionerna och att de känner sig trygga, men att det förekommer nedsättande och hårda ord elever emellan under lektionerna, särskilt när det är tävling. Några elever uppger att det ibland, särskilt vid bollsport, är ett tufft klimat med hårt passningsspel och därför spelar de i lag som är uppdelade i pojkar och flickor, efter deras eget önskemål. Några andra elever beskriver även situationer där det är flickorna som är dominanta och spelar med hårt passningsspel, vilket gör att pojkar inte får en chans att delta. I någon klass är det, enligt elever, tävlingsmoment vid varje lektion. Elever uppger vidare att det vid matcherna blir tufft och de elever som inte kan kontrollera sig börjar svära eller klaga på någon i laget som gör fel genom att ge blickar och suckar. Enligt elever säger lärare oftast till och att eleverna då lyssnar på lärarens tillsägelse. Några elever berättar emellertid att de önskar att lärare oftare markerar mot elever som stör ordningen. Enstaka elev berättar i intervju att det finns elever som inte går till lektionerna för att de inte känner sig trygga. Vidare uppger elever att omklädningsrummen ofta är stökiga med hög ljudvolym och stressig miljö.

Lärare säger att klimatet på lektionerna är bra och om något oacceptabelt sker så tar de tag i det direkt, men säger samtidigt att de inte ser och hör allt. Lärare säger att vid tävlingsmoment är det särskilt ofta förekommande men att eleverna måste träna sig på att tävla på lek. Lärarna säger vidare att för en del elever är tävlingsinslag en viktig morot. Lärare uppger vidare att ibland delas eleverna i grupper där de tävlingsinriktade är för sig och de övriga för sig, för att undvika "att det smäller". För att ta reda på elevernas upplevelse av trygghet berättar lärare att skolan genomför enkäter och i dessa enkäter samt i mentorssamtal har det framkommit att det är problem i omklädningsrummen och olika insatser har gjorts för att skapa en tryggare miljö exempelvis att lärare försöker befinna sig i nära anslutning till omklädningsrummen när elever byter om.

Under de observerade lektionerna förekommer flera tillfällen då lärare uppmärksammar och uppmuntrar enskilda elever eller delar av undervisningsgruppen. Likaså observeras hur lärare försöker motivera elever som inte är så aktiva, men det finns även exempel där lärare inte uppmärksammar elever som inte deltar i lektionens aktiviteter. Under flertalet observationer syns flera elever som inte är ombytta, eller som inte deltar i undervisningen utan lämnar lokalen och i något fall kommer de inte tillbaka innan lektionens slut.

I intervju säger elever att lärarna inte gör så mycket för att alla elever ska delta i undervisningen utan upplyser endast om att betyget sjunker om eleven inte deltar. Lärare och elever uppger att de elever som inte deltar går på promenader och tar foto vid en given plats och att detta sedan visas för lärare, vilket enligt lärare är i enlighet med skolans policy.

Enligt lärare kan det även förekomma att elever får gå iväg och göra uppgifter i andra ämnen. Lärare berättar vidare att det ännu inte finns några särskilda teoriuppgifter att göra i ämnet idrott- och hälsa men att det kan finnas tillfällen då elever bistår lärare med enklare uppgifter.

Rektor uppger att för att få alla elever delaktiga i undervisningen arbetar de mycket med motiverande samtal och utreder vad som är orsaken till att vissa elever inte är med på idrottslektionerna. För att komma tillrätta med att elever inte deltar i undervisningen har olika åtgärder vidtagits såsom exempelvis möjlighet för elever att byta om i separata omklädningsrum. Rektor säger vidare att de elever som inte har idrottskläder med sig får istället gå en promenad, då det är bättre att de rör på sig än bara tittar på undervisningen för övriga elever men understryker samtidigt vikten av att fortsätta arbeta för att eleverna ska vara med på undervisningen.

Individanpassning, variation och utmaningar

På de flesta av de observerade lektionerna ser observatörerna att de olika momenten och lektionsinslagen hänger ihop med varandra på ett till synes logiskt sätt. Lektionsinnehållet på flera av de observerade lektionerna är sådant att övningarna kan utföras med olika svårighetsgrader och med olika intensitet. På några lektioner är emellertid valet av övningar gemensamt för alla, såväl för elever inom klassen som mellan olika årskurser. På dessa lektioner kan inte eleverna välja uppgifter efter svårighetsnivå eller utifrån deras förutsättningar. Vid en lektion i redskapsgymnastik med bedömningsmoment där eleverna ska ta sig över en högt placerad bom, sänks bommen av läraren först efter upprepade frågor från eleverna. I intervju med lärare uppger hen att korrigering av höjd på bommen är den anpassning som görs vid redskapsmomentet, i övrigt är övningarna i detta moment de samma i alla klasser och för alla elever.

Under observationer i simhall simmar några elever 200 meter under lärarens uppsikt, medan övriga elever inte har några särskilda uppgifter utan får göra vad de vill. Lärare uppger i intervju att några särskilda anpassningar för att utmana alla elever inte gjorts vid den observerade lektionen. I intervjuer berättar elever att de brukar simma 200 meter för att lärare ska kontrollera att de kan simma och därefter är det "fri lek".

Några elever berättar i intervju att de tycker undervisningen är varierad och att lärarna visar olika sätt övningarna kan utföras på. Andra elever säger att undervisningen inte är varierad utan den innehåller mycket bollsport med matchliknande moment, framförallt i fotboll och handboll och att de hade önskat mer variation.

Lärare beskriver i intervju hur de anpassar undervisningen efter elevernas olika kunskapsnivåer och berättar att de börjar på en lägre nivå och stegrar efterhand för att få till en progression.

Tydlighet i mål, innehåll och struktur

Vid observationer syns att lärare instruerar lektionens innehåll, och endast vid enstaka tillfälle berörs syftet med det valda innehållet. På flera av de observerade lektionerna förekommer både lärarledda instruktioner och elevaktiviteter. Det finns exempel på lektioner med nästan inga lärarledda instruktioner och där aktiviteten är i fokus utan att syftet med aktiviteten förklaras för eleverna. Under observationer syns det att lärare genom att finnas på olika platser i hallen fångar upp elevernas förståelse och genomförande. Detta förekommer dock inte vid alla de observerade lektionerna.

Elever säger i intervju att det är tydligt vad de ska göra för aktivitet på lektionerna då de har tillgång till ett schema över planingen med lektionsinnehåll. Några elever säger att lärare

berättar om syftet med lektionen och vad det är som de ska utvecklas samt vilka kunskapskrav som ska behandlas. Andra elever uppger att det inte sker någon sådan genomgång utan att det snarare handlar om hur aktiviteten ska genomföras.

Elever uppger i intervju att det varierar hur mycket stöd och hjälp som ges av lärare vid genomförandet av de olika övningarna. I observationer syns när elever "fastnar" i olika moment, eller inte gör det som lärare instruerat, samt att lärare inte alltid stödjer de som har behov.

Lärare säger i intervju att de går igenom kunskapskraven med eleverna i början av terminen och förklarar under terminens gång hur kunskapskraven hänger ihop med de övningar som görs. De berättar att i skolans lärplattform framgår utöver läroplan och kunskapskrav lektionernas planering och instruktioner till olika projekt. Enlig lärare känner eleverna till mål och syfte men glömmer kanske bort det i vissa moment.

Rektorn uppger att hon ännu inte har besökt någon lektion i ämnet men håller sig informerad om undervisningen genom bland annat medarbetarsamtal med lärare.

Uppföljning, återkoppling och reflektion över lärandet

I observationer syns enstaka exempel på tillfällen eller frågor från läraren som syftar till att eleverna ska reflektera över vad de gjort och vad de lärt sig. Exempelvis får eleverna vid en lektion fundera och prata utifrån frågan "vad har ni lärt er idag" i samband med pulshöjande aktivitet. Vad gäller återkoppling syns främst sådan som riktas till hela gruppen och de exempel som finns markerar främst aktivitet, "bra jobbat".

Elever säger att de får återkoppling på sina insatser främst om de frågar efter det själv men att det sällan kommer på lärarens initiativ. Elever ger i intervju ett par exempel på uppgifter som de jobbat med där de fått reflektera över vad de har lärt sig. Vidare uppger elever att lektionerna vanligtvis avslutas med att material och redskap plockas undan och i något fall med en kort samling vid tavlan. Eleverna säger att i de fall det förekommer samling handlar det om att läraren berättar om nästa lektions aktivitet och inte om reflektion eller resonemang om lärandet.

Lärare säger att de har uppgifter, inom bland annat hälsa och livsstil, som syftar till reflektion hos elever.

Rektorn säger i intervju att det har påbörjats ett stort utvecklingsarbete med lärandematriser för att konkretisera och tydliggöra innehållet i undervisningen. Enligt rektorn har de kommit en bit på väg i detta arbete.

Utvecklingsområden

I syfte att höja skolans kvalitet av undervisningen i idrott och hälsa behöver ett utvecklingsarbete genomföras inom följande prioriterade områden:

- Rektorn och lärarna behöver se till att undervisningen planeras och genomförs så att den innehåller aktiviteter där eleverna får utveckla förmågor kopplade till kunskapsområdet friluftsliv och utevistelse. Särskilt gäller detta förmågan att

genomföra och anpassa utevistelser och friluftsliv efter olika förhållanden och miljöer.

- Rektorn och lärarna behöver se till att lärandemiljön är trygg och stödjande för alla elever. I detta ingår att skolan aktivt arbetar för att alla elever deltar i undervisningen.
- Rektorn och lärarna behöver se till att syftet och målen för undervisningen är tydliga för eleverna. I detta ingår att eleverna får möjlighet att reflektera över sin kunskapsutveckling och sitt lärande.

Utifrån vad som har framkommit i granskningen av Thunmanskolans undervisning i idrott och hälsa kommer Skolinspektionen att genomföra en uppföljning av hur skolan utvecklar undervisning i ämnet.

Huvudmannen ska senast **den 17 oktober 2018** skriftligt redovisa till Skolinspektionen såväl planerade som faktiskt vidtagna åtgärder för att förbättra de områden som Skolinspektionen identifierat som utvecklingsområden.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (Dnr 400–2017:3948) i de handlingar som sänds in.

Information om granskningen

Skolinspektionen genomför under våren 2018 en kvalitetsgranskning av undervisningen i idrott och hälsa i grundskolans årskurs 7 till 9. Granskningen ska besvara följande två frågeställningar:

- I vilken utsträckning planeras och bedrivs undervisningen utifrån kursplanen?
- I vilken utsträckning genomförs undervisningen med allmändidaktiska kvaliteter?

I granskningen genomförs en enkätstudie för elever i årskurs 9 på 100 grundskolor och i detta urval besöks 22 av skolorna. Granskningens slutrapport kommer att publiceras i juni 2018.

På Skolinspektionens vägnar

Inger Börjesson

Beslutsfattare

Heidi Johannesson

Utredare

Mer information om granskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/idrott-och-halsa/>

Bilagor

Bilaga 1	Granskningens författningsstöd
Bilaga 2	Rapport elevenkät